

Tro och vetande – igen

Förmodligen har ingen läsare av STK kunnat undgå att det blommat upp en ny debatt om Ingemar Hedenius och tro och vetande såväl på de svenska dagstidningarnas kultursidor som i SR P1 och SVT. Den omedelbara anledningen till denna debatt verkar vara teologen Johan Lundborgs bok *När ateismen erövrade Sverige: Ingemar Hedenius och debatten kring tro och vetande* (Nya Doxa 2002). Lundborg hävdar i sin bok att det inte alls var självklart att Hedenius vann den debatt om tro och vetande som utspann sig på 1950-talet i kölvattnet av hans bok *Tro och vetande* från 1949. Hedenius var den skickligaste retorikern, och biskopar, teologer och andra blev en lätt match för honom. Det betyder inte, menar Lundborg, att Hedenius alltid hade de starkaste argumenten. Däremot hade han tillgång till *Dagens Nyheters* kultursidor, där också vännen och chefredaktören Herbert Tingsten understödde hans attack mot teologi och kyrka.

I artikeln «Gud, ett sånt bråk» i *Aftonbladet* den 4 november påpekar Niklas Nåsander att Hedenius bok knappast skulle rönt så stor uppmärksamhet om den hade kommit ut i dag. Det finns två skäl till detta, menar Nåsander. Dels har DN:s kultursida inte längre samma inflytande som förr, och dels har Hedenius variant av «rationalismens stortro» inte längre samma omedelbara självklarhet som då. Apropå det första skälet kan man enkelt konstatera att de olika inläggen i DN, *Aftonbladet*, men också *Svenska Dagbladet* (en hel artikelserie publicerad på söndagar), *Göteborgs-Posten*, *Sydsvenska Dagbladet* samt övriga tidningar, tidskrifter och media ofta kryssar omkring tämligen obekymrade om varandras existens. Det enda försök att sammanfatta debatten på ett mer omfattande sätt och föra den vidare finner vi i en förnämlig tredelad artikelserie av teologen Mattias Martinson i de senaste numren av *Svensk Kyrkotidning*. Även om alltså Hedenius debatt och debatten om Hedenius röner en hel del uppmärksamhet i media är det knappast troligt att denna debatt kommer att få samma omfattande konsekvenser för teologi, kyrka, religion och kultur som debatten för femtio år sedan. Därtill är de intellektuella och sociala förutsättningarna helt enkelt alltför förändrade sedan Hedenius dagar.

Trots en del inlägg som antyder motsatsen innebär varken Lundborgs bok eller andra inlägg av teologer något ensidigt förkastande av allt Hedenius stod för eller, för den delen, något naivt försvar av den kristna kyrkan. Man kan hos några av de religionskritiska debattinläggen dessvärre skönja en okunskap om den kritiska och självkritiska dimensionen av den teologi som bedrivs vid universitet runt om i världen i dag. Även den som i dag vill försvara Hedenius position måste acceptera att dagens teologier ser annorlunda ut. En annan anledning till oro är att så få av teologerna anknyter till den internationella debatten och i stället går in i de intellektuella förutsättningar som Hedenius postulerat. Här finns hos flera inlägg en betänklig intellektuell konservatism, som om svensk filosofi och teologi måste vara och säga samma saker i dag som för ett halvt sekel sedan. Dagens debatt skulle då bara vara en repetition av väl kända positioner.

Kanske vore det dags även för teologin att låta Hedenius vila i frid. Inte som en ringaktning av de viktiga frågor han aktualiserade eller det moraliska patos som han uppammade mot vad han ansåg vara en förlegad teologi och kyrka. Men som ett erkännande av att det finns fler relevanta aspekter av en debatt om tro och vetande än de som aktualiserades för femtio år sedan. Förutom en retorisk och institutionskritisk analys av förutsättningarna för en sådan debatt skulle de förändrade förutsättningarna kunna ställa nya frågor. Historien går vidare. Det borde också den svenska tro–vetande–debatten göra.